

ՅԱՐԳԱՆՔ, ՊԱՏԻԻ

Բնչ է նշանակում և կամ ցոյց տալիս յարգանք, պատիւ բառերը: Այս հարցին դրական և որոշ պատասխան տալը կապ ունի ուրիշ հարցերի պատասխանի հետ: Նախ քան ամբողջ հարցին պատասխան տալը բաւականանք միայն հետեւեալ հարցին պատասխանելու: Ի՞նչ է պատիւը: Պատիւը է մարդկանց դատաստանի, վճռի ամփոփումը մեր բարոյական արժանաւորութեան և նշանակութեան համար: Մարդս կարող է լաւ և վատ, բարի ու չար, յարգանքի և ատելութեան արժանանալայն ժամանակ, երբ նա ընկնում է իւր շրջապատողների քննադատութեան տակ: Մարդկանց դատաստանը զօրաւոր է և խիստ. և ոչ մի ընտանիքի, հասարակութեան, ժողովրդի անդամ անկարող է իւր կեանքի ընթացքում, իւր գործերի մէջ մի ալդպիսի դատաստանից, քննադատութիւնից իրան հեռու և ազատ պահել: Այդ իսկ պատճառով իւրաքանչիւր մարդու վերայ մի բարոյական, ընկերական և մարդկային պահանջ, պարտք կայ, որ նա պիտի աշխա-

տէ իւր անձնական յարաբերութիւնների և գործերի մէջ իրան դէպի իդէալն ուղղելու և նսրա մէջ փնտռելու իւր պատիւը, յարգանքը: Բայց դժբաղդաբար այդ գաղափարը ամեն մարդու մէջ միևնոյն կերպով և աստիճանով չի երևում: Ոմանք ձեռք են բերում իրանց համար ոյժ, զօրութիւն, ոմանք դրամ, հարստութիւն. մի երրորդը իշխելու, հարստահարելու իրաւունք և այսպիսով աշխատում են թոյլերին այն դրութեան հասցնել, որ ակամայից ստիպմամբ առերես իրանց պատուեն, յարգեն և իրանց առաջ խունկ ծխեն: Նատ բնական է, որ այսպիսի դատով, քննադատողական ձևով չի կարելի ճշմարիտ պատիւը ներկայացնել իւր բոլոր գոյներով ու էութեամբ:

Մարդն տեսնում է միայն այն ամենը, ինչոր իւր աչքի առաջն է. իսկ Աստուած տեսնում է այն՝ ինչոր մարդկանց սրտերումն է: Ծշմարիտ կարծիքը, համոզումը պէտք է դատի քննականութեան հետ համաձայն լինի, ներդաշնակութիւն, կապ կազմէ, և այդ կ'երևայ մեր մէջ այն ժամանակ, երբ մենք մեր գործերի ու խօսքերի մէջ բարոյական գաղափարներով առաջնորդուենք և գործենք մի այնպիսի գործ, որ թէ մարդկանց և թէ Աստուծուն հաճելի լինի: Մի ընկերութիւն, հասարակութիւն միայն այն ժամանակ կարող է իւր մարդկանցը արտաքուստ և ներքուստ քննել, դատել, երբ նա լցուած է բարոյական գաղափարներով, երբ նա դատելու ընդունակութիւն ունի և երբ նա գիտակցաբար է ընթանում իւր գործերի մէջ:

Նշանաւոր մանկավարժ Հերբարտը մի այսպիսի ընկերութեանը, հասարակութեանը անուանում է «կենդանի, գիտակցական ընկերութիւն»: Մարդուս ներքին և արտաքին պատուաբեր նշանները պէտք է ներդաշնակ ուղղութեամբ ընթանան, որ կարելի լինի նորա

կատարած գործերով իմանալ նորա ո՞վ և ի՞նչպիսի անհատ լինելը: Նա ահա ամբողջ առօրեայ ընտանեկան, հասարակական և դպրոցական կեանքում պատահում է, որ մենք պատուի և յարգանքի ցոյցեր ենք անում դէպի անպիսի մի մարդ, որը արժէք չունի դորան, որը իւր կատարած գործերով և անցեալ կեանքով մի տխուր պատկեր է ներկայացնում: Այսպիսի ժամանակ երբ պատիւը պատահականութեամբ է չափւում, այն ժամանակ նա յարաբերական պատիւ է դառնում: Այնտեղ է երևում մարդու կատարեալ պատիւը, փառքը, երբ նա իւր բնաւորութեամբ, ազնւութեամբ, սիրով, անաչառութեամբ և գործունէութեամբ փալլում է իր շրջապատողների մէջ որպէս մի լուսաւոր ջահ: Մի խօսքով այն ժամանակ, երբ նրա ներքին և արտաքին պատիւները խաղում են միմեանց: Պատիւը, յարգանքը մարդս ձեռք է բերում երկար ժամանակի ընթացքում, ծանր ու ազնիւ աշխատանքներից յետոյ: Նա մի բարոյական բարքի, հարստութիւն է, որին առանց վնասելու չի կարելի դիպչել:

Ձարախօսում եմ և զրպարտում իզուր տեղը մի մարդու և դորանով ոչ թէ պատիւս է աւելանում, այլ տուժում է անձս և ինձ ձգում անպատուութեան մէջ և այդ միջոցով ես չեմ ձգտում մի ճշմարիտ գիտակցութեան, բաղդաւորութեան, այլ աւելի ինձ անբաղդացնում: Այդ իսկ պատճառով կրթութիւնը վատահամբաւութեան համար մի անհրաժեշտ ջախջախիչ պահանջ է, և իւր էական միջոցն է յարգանք, մեծարանք զարթեցնել մարդկանց սրտերում և բարոյագիտութեան ճշմարիտ հիմքերի վերայ հիմնուած յարգանքի պատուի բուն սկզբունքները ցոյց տալ: Պատիւը, յարգանքը մարմնական գեղեցկութիւնից չէ կախուած. նա չէ կապուած գեղեցիկ զգեստե-

րի հետ և նա գործ չունի հարստութեան և մարդկային զանազան բարձր աստիճանների, դրութեան, գիրքի հետ: Պատուի, փառքի արժանանալու համար նախ և առաջ պիտի տուժել, վշտերի, զրկանքների և անարգանքների դիմանալ: Ծննդարտութեան և պատուի գաղափարը երեխաների մէջ կարելի է զարթեցնել կրօնի և պատմութեան դասաւանդման միջոցով: Ուսուցիչը և կամ դաստիարակը իւր բոլոր գործերով, կեանքով պիտի ճշմարիտ ուղեցոյց լինի երեխաների մէջ պատուի զգացմունք զարթեցնել. նա չպէտք է մոռանայ յարգելու, պատուելու իւր սաներին և իւր այդ ընթացքով նա արժանանալու է նոցա յարգանքին, պատուին:

Ընտանիքում գերդաստանական կարգապահութիւնը, դպրոցում դպրոցական կրթական կեանքը իրանց ամբողջ էութեամբ Աստուծոյ վսեմութեան, մեծութեան իրաւունքները ճանաչեցնել տալով անհատի մէջ յարգանքի, պատուի սէր են զարթեցնում: Գերդաստանում հայրը պարտաւոր է իւր ամբողջ խնամքը ուշադրութիւնը այն բանի վերայ դարձնել, որ մայրը յարգուի, պատուի իւր որդիների կողմից և նոյնը փոխադարձաբար մայրը պիտի ձգտէ հօր վերաբերմամբ կատարելու: Եթէ որ ուսուցիչների և առհասարակ դաստիարակիչների մէջ կենդանի է ճշմարիտ յարգանքի գաղափարը, այն ժամանակ անպատճառ նոցա սաները, որդիքը մեծանալուց կրթուելուց յետոյ պատուելու են եկեղեցական և մարմնական իշխանութիւններին, դպրոցի մեծերին, իրանց դաստիարակիչներին, հեղինակաւոր անձանց և իրանց ընկերներին, մերձաւորին: Ըստ քրիստոնէական հայեցողութեան ամբողջ բնութիւնը Աստուծոյ պատիւն ու յարգանքն են արտայայտում և մեզ նրա ճշմարտութիւնը, իսկութիւնը ցոյց տալիս: Ազնուաբար բաւը ցոյց է տալիս մարդու գործունէութեան, գիտակցութեան ա-

մենաբարձր աստիճանը։ Որքան որ մարդկային գիտակցութիւնը զարթնում է, նոյնքան մարդուս հոգին, սիրտը ձգտում է հասնելու այդ բարձր բարիքին։ Որտեղ որ մարդուս ազնւութիւնը, պատիւը, յարգանքը կուրած է, այնտեղ կորած է և ոչնչացած ամեն բան։ Ազնիւ լինել կ'նշանակէ բարոյապէս և մտաւորապէս բարձր կանգնել։ Մարդս խօսելով մի անձի, կամքի գիտակցութեան, քննադատութեան, ընտրութեան մասին, ի նկատի ունի նորա ազնւութիւնը, որը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի պատուիրան նորա ամբողջ հոգեկան և մտաւոր կեանքի։ Ազնւութիւնը կեղծաւորութեան հակապատկերն է, ուր զգացմունքը, մտքերը և կամքը գործ չունին արտայայտելու ճշմարտութիւնը։ Կեղծաւորը ցուցամոլութեան պատճառով աշխատում է իրան դուրեկան դարձնել, նա հեռու է փախչում ճշմարտութիւնից, արդարութիւնից, իսկ ազնւութիւնը ընդհակառակը ձգտում է աւելի երախտագիտութեան, պատուի, յարգանաց, սիրոյ, և առանց մարդկանց դուր գալու զըզուելի նպատակը ի նկատի ունենալու, բացարձակ անկողմնապահ կողմերով և ակնյայտնի պարզութեամբ աւելի ճշմարտութեան է դիմում։ Նա իրան ներկայացնում է և ցոյց տալիս այնպէս որպէս կայ, և ոչ թէ դիմակով աշխատում ծածկել իւր իսկական դէմքը։ Ազնւութեան ամենաբազմաւոր որպիսութիւնը, յատկութիւնը է ճշմարտասիրութիւնը։ Ճշմարիտը նա է, ով որ իր բոլոր գործերի և մտածմանց մէջ երևում է իւր անկեղծ կողմերով։ Նա ճշմարտութեամբ ղեկավարում է իւր գործերը, խօսքերը դէպի արդարասիրութիւն։ Կրթական գործում ամեն տեղ մեծ դեր է կատարում կրթողի կամ դաստիարակչի անձնաւորութիւնը, նրա լաւ ու վատ յատկութիւնները։ Եթէ դաստիարակը ազնիւ է, նոյնը լինելու են նորա աշակերտները։ Ընդհանրապէս

ստախօս և խաբեբայ ծնողները ունեն ստախօս և խաբեբայ որդիք. գող հայրերը, դաստիարակիչները գող որդիք և սաներ: Իսկ ընդհակառակը ազնիւները ունենում են ազնիւ և պիտանի պտուղներ:

Տղայոց կրթութեան գործում աւելի լաւ է գիտութիւն աւանդելու և քաղաքավարութեան մէջ հազար անգամ սխալներ անենք, քան թէ միանգամ անարգարութիւն, անիրաւութիւն և անազնւութիւն, քանի որ առաջին դէպքում կարելի է սխալը հեշտութեամբ ուղղել, իսկ վերջին դէպքում անհնարին է ուղղուար: Ըստ Յովնդիկինի մանկանց՝ խաղը և մարդկանց՝ դրամը անազնիւ է դարձնում և փչացնում նոցա բնաւորութիւնը:

Ազնւութիւնը դաստիարակութեան և այն էլ ճշմարիտ և խելացի դաստիարակութեան գլուխն է կազմում. նա է յառաջացնում մարդու սրտի մէջ յարգանքի և պատուի գաղափարը: Ազնւութեան, յարգանքի և պատուի կրթութեան համար չկալ մի այլ աւելի լաւ միջոց, քան հին կտակարանի դաւանաբանութեանց պատուիրանները, կրօնական փիլիսոփայութիւնը և բարոյագիտութիւնը:

ԱՐԾԱԿ ՍԱՐԿԱԿՅ

